

EESTI LOODUS

**Vaatleme loodust
binokli ja mikroskoobiga**

Eesti välguhvrid
Kogem uue taimeatlase tarbeks vaatlusi
Päevakoer ja leeder-sõrmkäpp

ISSN 0131-5862 (trükkis)
ISSN 2228-3692 (võrguväljaanne)

9 770131 586018

72. aastakäik Nr 7, juuli 2021

www.eestiloodus.ee

2 Toimetaja veerg: Juhan Javois**3 Sõnumid****12 Kuu looduses****14 Valik vanemaid ja tuntumaid looduse uurimise jaamu Euroopas****16 Eesti bioloogia- ja uurimisjaamad, välibaasid ning keskused****18 Harilik päevakoer, 2021. aasta liblikas**

Allan Selin kirjeldab selle aasta liblikat ja temaga sarnaseid liike ning nendib, et päevakoerad jäävad sageli märkamatuks nende öise eluviisi tõttu

22 Välguohvrid Eestis aastail 1880–1940

Mait Sepp ja Taavi Pae ülevaatest selgub, et kuigi viimane välguohver suri Eestis 1998. aastal, tuleb äikest endiselt karta

26 Uue taimeatlase uus ajastu

Ott Luuk annab ülevaate järgmise taimeatlase ja üldse taimevaatluste kogumise plaanidest: jõuame Eestis ruutkilomeetrite atlasruutudeni

32 Kuidas valida binoklit?

Martin Vällik tutvustab binokleid füüsiku vaatevinklist ning annab nõu, mille järgi soetada endale uus binokkel

40 Abiks õpetajale: Kuidas valguse abil looduse detaile vaadelda?

Dmitri Lubenets, Toivo Maimets ja Sulev Kuuse aitavad aru saada valgusmikroskoobi tööpõhimõttest, mikroskoopia ajaloost ja nüüdisajast

46 Tegutse teadlikult: Igapäevaste loodusvaatlejate kogemusi

Martin Tikk jagab kauaaegsete

loodusvaatlejate kogemusi: kus ja kuidas vaadelda ning kas sel tegevusel on ikka mõtet

49 Panin tähele: leeder-sõrmkäpp

50 Intervjuu: Joonistamine aitab loodust paremini tundma õppida. Zooloogi ja looduse tutvustaja Lennart Lennukiga vestelnud Toomas Kukk

56 Poster: Erko Õunapuu

58 Üks Eesti paigake: Kesk-Eestis Koeru mail: lepiku tuttavas servas Juhani Püttsepp meenutab kirjanik Kalju Lepikut ja otsib nimeseoseid lepikute levikust Järvamaal

60 Sada rida Eesti loodusest: Pärandmaastikud mälus ja meeles. Andres Langemets**62 Padise maantee ja Raikküla valitsus 4**

Lauri Vahtre lõpetab oma uurimusliku kirjutisesarja: maastik ja teed võivad olla äärmiselt kõnekad, ent neid on ajalooallikana seni vähe kasutatud

66 Metsa matkarada Peipsimaal: kirju kultuuride ja maastike segu

Helen Külvik kirjeldab matkaraaja osa, mis kulgeb Võõpsust Kuremäeni: sel teel leiab nii sibulavanikuid kui ka soolakala

73 EL küsib: vastavad Madis Vasser ja Marilyn Eessalu ning Heli Nõmmsalu ja Kai Klein**74 Heinrich Moritz Willkomm ja Eesti**

Toivo Meikar meenutab Eestis mõnda aega tegutsenud botaanikut ja metsateadlast, kellel selle aasta juunis möödus 200. sünniaastapäev

78 Mikroskoop**79 Ristsõna****80 Ajalugu, sünnipäevad**

Foto: Helar Laasik

Foto: Toomas Hirse

Foto: Karoliina Kreintaa

Foto: Tom Zuravijov

Kuidas vaadelda loodust?

Seekordne number keskendub loodusvaatlustele. Ja muidugi kerkib kohe mõttesse trafaretsevõitu küsimus: miks me üldse loodust vaatleme? Kui jätta kõrvale need vaatlused, mille eesmärk on hankida loodusest materiaalset kasu (kus siis seekord oleks paslik kopp maasse lüüa?), jääb sõelale kaks vastandlikku kihku. Esiteks, otsime maailma toimimisest midagi uudset ja põnevat. Ja teiseks, tahame veenduda, et hoolimata meie endi elu uperpallidest on looduses ikka kõik sama kenasti, nagu see alati on olnud. Mets mühiseb ja kägu kukub raal, hirv ojal joob kui muistsel õnneaal.

Mõlema kihu rahuldamisega on viimasel ajal pehmelts öeldes nadisti. Kõik, mis võiks looduses veel olla uudne ja huvitav, kaob halastamatu kiirusega ja täpselt sama on teoksil sellega, mis on alati olnud nõnda kenasti, nagu see alati on olnud. Selle kõige arvelt koguneb üha rohkem seda, mis paraku on üha vähem kena.

Väga kujundlikult öeldes jaguneb inimkond kaheks, otsekui Oskar Lutsu „Kevade“ raamatus. On Arnod ja on Tootsid. Esimesed jõuavad küll isaga koolimajja pisut hilinenult, kuid üritavad siis keskenduda koolmeistri jutule, aitavad Raja Teelesid jääaugust välja, õpivad viulit, jäävad haigeks ja küsivad Liblilt kellatornis imelike küsimusi. Teised on samuti kahtlemata väga amüsantsed tegelased, aga koolmeistri juttu nendega ühes pingis istudes küll ei kuule, pigem tuleb leppida lugudega Kentuki Lõvist, puruks tulistatud saunaakendega, „ristjatsil“ purju joodetud perepoegadega jne. Kuidas see Luts nüüd kirjutaski: ta käänles ja väänles pingis, silmad ringi vilamas, ega saanud hetkekski rahu, otsekui oleks tal sipelgad püksis ...

Nagu me hästi teame, saab taluperemeheks mõis-tagi Toots; Arno Tali hõljub kuhugile

Foto: erakogu

„vasakule ära“, jääb ka täismehena loodusevaatlejaks nagu lapsepõlves, hea õnne korral paneb oma vaatlused kunagi kenakese raamatuna kirja.

Mida siis teha nende Tootsidega, kelle poisikesetembud kipuvad viimasel ajal igasugust mõõdutunnet kaotama, puruks lastud saunaaknaid ei jaks enam kokku lugeda? Osake loodusest ju nemadki, nagu hiljuti keskkonnaministeeriumi asekanstler Postimehes filosoofiliselt näppu viibutas (21.06). Ehkki kõstri hinnangul on tegemist pigem „Jumala loodud nuhtlusega inimestele nende pattude eest“ – mine sa võta kinni, kummal on õigus.

Üks võimalus on kruvida statiivile suure lahutusega binokkel ja rahustada end majesteetlike taevakehadega, kuhu „Tamasseri raudade“ tulejõud (veel!) ei küüni. Teine võimalus on hiilida välja Kentuki Lõvi väsimatu te askelduste skaala teisest otsast ja sukelduda mikroskoobi kaudu seiklema veepiisa völlumaailma.

Või siis ikkagi seista silmitsi meie argiskaala tegelikkusega, leppida sellega, et lageraielank on „uut moodi“ mets, betoon ja asfalt on „uut moodi“ loodus ning minnalaskmine on „uut moodi“ vastutustundlikkus. Taganemist võib ju nimetada ka ettevatsetud taandumiseks varem ettevalmistatud positsioonidele. Öeldakse, et pole olemas nii lolli inimest, kellelt targal poleks midagi õppida. Samamoodi võib öelda, et loodusvaatlusi saab ometigi teha ka supermarketites ja sotsiaalmeedias. Küllap on suurlinnades juba üles kasvanud esimesed põlvkonnad, kelle jaoks kogu

elusloodus (peale omaenda liigi) ongi polettidel pakutav pluss ehk kärbsed ja varesed. Kärbes on tegelikult hämmastavalt kaunis ja põneva bioloogiaga putukas.

EESTI LOODUS

72. aastakäik Nr 7, juuli 2021

Toimetuse aadress: Baeri maja, Veski 4, 51005 Tartu
e-post eestiloodus@loodusajakiri.eePeatoimetaja **Toomas Kukk**
742 1143, toomas.kukk@loodusajakiri.eeToimetaja **Juhan Javois**
5661 0851, juhan.javois@loodusajakiri.eeToimetaja **Katre Palo**
(lapsehoiduspühkudel)
katre.palo@loodusajakiri.eeToimetaja **Piret Pappel**
piret.pappel@loodusajakiri.eeKeeletoimetaja **Monika Salo**
monika.salo@loodusajakiri.eeKüljendaja **Raul Kask**
raul@ww.ee**Väljaandja: MTÜ Loodusajakiri**Endla 3, Tallinn 10122, 610 4105
www.loodusajakiri.ee
www.facebook.com/eestiloodusTegevjuht, reklaam: **Riho Kinks**
508 6690, riho.kinks@loodusajakiri.eeTurundusjuht: **Mariliis Kesküla**
501 0119, mariliis@loodusajakiri.eeTellimine: www.tellimine.ee/loodusajakirjad
617 7717, tellimine@expresspost.eeAjakiri ilmub
keskkonnainvesteeringute keskuse toetuselKESKKONNAINVESTEERINGUTE
KESKUS

© MTÜ Loodusajakiri, Eesti Loodus®, 2021

Summaries of some articles can be found at
our web site www.eestiloodus.eeTrükitoode
4041 0820

PEFC sertifitseeritud

Käesolev toode on pärit
säästvalt majandatud
metsast ja kontrollitud
allikatest

www.pefc.ee

Trükitud trükikojas Printall

